

Енциклопедія Сучасної України

Том 12

Кал – Киї

Київ-2012

Пр.: Наслідки легкої черепно-мозкової травми, перенесеної в підлітковому і юнацькому віці // УВП. 1996. Т. 4, вип. 3(10); Нейрофіброматоз. Т., 2005 (співавт.); Основи нейротравми. К., 2007 (співавт.); Лекції з нейрохірургії. Т., 2008 (співавт.).

В. І. Цимбалюк

КВАСНИЦЬКИЙ

Олексій Володимирович

(12(25). 02. 1900, с. Лиса Гора Єлисаветгр. пов. Херсон. губ., нині Первомай. р-ну Микол. обл. – 27. 11. 1989, Полтава) – фізіолог тварин. Д-р біол. н. (1940), проф. (1941), акад. АН УРСР (1951), Укр. академії с.-г. наук (1956), Засл. діяч н. УРСР (1960). Герой Соц. Праці (1966).

Держ. премія УРСР у галузі н. і т. (1974). Держ. нагороди СРСР. Закін. Кам'янець-Поділ. с.-г. ін-т (1925). Працював викл. Вінн. с.-г. технікуму (1926–30); від 1931 – у Полтав. НДІ свинарства (нині Ін-т свинарства ім. К. НААНУ); від 1952 – зав. лаб. фізіології с.-г. тварин; водночас 1936–71 – зав. каф. фізіології с.-г. тварин Полтав. с.-г. ін-ту; 1956–89 – зав. лаб. фізіології с.-г. тварин Полтав. с.-г. дослід. станції. 1964 ініціював орг-цію у Полтаві першої в СРСР спеціаліз. станції штуч. осіменіння свиней. Вивчав фізіологію травлення, обміну речовин, лактації, вищої нерв. діяльності і розмноження с.-г. тварин, зокрема свиней. Уперше провів операції з лікування ізольованого шлуночка та фістул новонароджених поросят. Описав фізіол. особливості молоковіддачі у свиноматок і динаміку молокопродукції протягом доби й усього підсисного періоду. Співавтор методу міжпород. трансплантації заплідненої яйцеклітини; втілював на практиці фракцій. метод штуч. осіменіння свиней. Запропонував технологію т. зв. машин. вирощування свиней. На фасадах приміщень Ін-ту свинарства НААНУ та Полтав. аграр. академії К. відкрито мемор. дошки.

Пр.: Новое в физиологии размножения животных. Москва, 1950; Физиология пищеварения у свиней. Москва, 1951; Выращивание поросят. Москва, 1951; Применение учения И. П. Павлова в животноводстве. К., 1954 (співавт.); Искусственное осеменение свиней. К., 1983; Трансплантация эмбрионов и генетическая инженерия в животноводстве. К., 1988 (співавт.).

Літ.: Коваленко В. Ф., Нагаевич В. М., Гармаш Т. П. Академик Квасницкий Олексій Володимирович (1900–1989): Життєвий і твор. шлях. П., 2005; Гармаш Т. П. Академик Олексій Володимирович Квасницкий в історії фізіології сільськогосподарських тварин України. К., 2007.

В. М. Самородов, П. І. Іваненко

КВАСНИЦЯ

Віктор Миколайович (08. 04. 1942, с. Грицеволя Радехів. р-ну Львів. обл.) – мінералог, кристалограф. Д-р геол.-мінерал. н. (1992), проф. (2008). Закін. Львів. ун-т (1969). Від 1973 працює в Ін-ті геохімії, мінералогії та рудоутворення НАНУ (Київ): 1980–

82 – вчений секр., 1990–96 – зав. лаб. електрон. мікроскопії, від 1996 – зав. відділу проблем алмазоносності. Водночас від 2001 – президент Укр. мінералог. т-ва. Напрями наук. дослідж.: мінералогія та кристалографія простих речовин (алмазу, графіту, самород. золота, міді та супут. їм мінералів); кристаломорфологія мінералів України.

Пр.: Мелкие алмазы. К., 1985; Природные кристаллы Украины. Л., 1990 (співавт.); Ударно-метаморфогенные минералы углерода. К., 1992 (співавт.); Природа алмаза. К., 1994 (співавт.); Самородное золото Украины. К., 1996 (співавт.); Топоморфизм микрокристаллов алмаза. Москва, 1999 (співавт.); Nano inclusions in microdiamonds from Neogenic sands of the Ukraine (Samo-tkan' placer): A TEM study // Lithos. 2009. Vol. 113, issue 3–4 (співавт.).

Д. С. Черниш

КВАСНИЦЯ

Володимир Олександрович

(27. 01. 1981, с. Чернобаївка Білозер. р-ну Херсон. обл.) – актор. Засл. арт. України (2011). Лауреат міжнар. конкурсів молодих виконавців ім. В. Івасюка (Чернівці, 2001), естрад. пісні

Енциклопедія Сучасної України

Том 15

КОТ — КУЗ

(1934). Нар. поет Башкир. АРСР (1964). Держ. нагороди СРСР. Навч. у медресе (1915–18). Учителював, працював у ред. газет. Очолював СП Башкортостану (1943–48). Писав башкир., татар. і рос. мовами. Осн. теми творів К. – соціаліст. перетворення в Башкортостані, героїка 2-ї світ. війни. Автор романів у віршах «Кушкайын» («Кушкайн», 1936), зб. поезій «Сақырау» («Заклик», 1942), «Бәтә йөрәктән» («Від усього серця», 1943), «Һәйәү һүззәре» («Слова зізнання», 1981),

«Книга судьбы» (1983), істор.-біогр. повісті «Язы каршылаганда» («Назустріч весні», 1954; про *М. Гафурі* та *Г. Тукая*), низки творів для дітей. Укр. темам присвятив поеми «Зустріч» (1939), «Помста» (1941), «Думи опівночі» (1942), вірші «Живи, Україно» (1943), «Лист у Київ» (1947), «Братерство» (1954), «М. Т. Рильському» (1958) та ін. Досліджував укр. літ-ру, зокрема творчість *Т. Шевченка*, *М. Рильського*, *П. Тичини*. Переклав окремі твори *Т. Шевченка*, *І. Франка*, *П. Панча*, *П. Тичини* та ін.

Тв.: Һайланма әсәрҙәр: 3 томда. Өфө, 1965–67; укр. перекл. – Слово матері. Уфа, 1942; Країна рідна. К., 1974.

Літ.: *Ф. Хәсәйенов*. Сәйфи Үдәш ижады. Өфө, 1959; *Рамазанов Г. З.* Сайфи Үдәш: Лит. портрет. Москва, 1989; Живая память: Раздумья и воспоминания о Сайфи Үдәше. Уфа, 2005.

С. Г. Сафуанов

КУДАШЕВ

Володимир Олександрович (1846 – ?) – фахівець у галузі сільського господарства. Князь, походив із дворян Полтав. губ. Закін. юрид. ф-т Харків. ун-ту (1869). Працював суддею, згодом – земським нач. у Кременчуц. пов. Полтав. губ., 1884 – гласним Кременчуц. повіт. зборів. Був управляючим держ. майном Астрахан. і Омської губ. (обидві – Росія); від 1889 – співроб. Мін-ва землеробства у С.-Петербурзі. 1901–06 – гол. ред. «Земледельческой газе-

ты», ж. «Вѣстникъ сельскаго хозяйства», «Извѣстія Министерства государственныхъ имуществъ», «Сельское хозяйство и лесоводство». У влас. маєтку в с. Кириаківка (нині Глобин. р-ну Полтав. обл.) організував дослідне поле. Вперше в Росії порушив стереотипи в поглядах на глибину обробітку ґрунту під озимі культури, експериментально довівши переваги мілкого обробітку як способу збереження вологи. Праці, присвяч. цій проблемі, зокрема «О принципе сбережения почвенной влаги при обработке озимого поля» (Х., 1893; С.-Петербург, 1899), відзначені Золотою медаллю Вільноекон. т-ва (1896). Розводив орлов. породу коней. Очолював Комісію з дослідж. природно-істор. і госп.-екон. умов пісків Астрахан. губ. (1898), також вивчав стан тваринництва у губ. і вперше охарактеризував екстер'єр та якості всіх видів свійських тварин.

Літ.: *Чекрізов І. О.* Князь Кудашев в історії землеробства Полтавщини // Історія укр. науки на межі тисячоліть: Зб. наук. пр. К., 2002. Вип. 9.

В. М. Самородов

КУДАШЕВ

Олександр Сергійович

(28. 01(09. 02). 1872, С.-Петербург – 1917) – авіаконструктор. Син стат. радника, рід якого походив від знат. татар. мурз, князь. Двоюрід. брат *Миколи* та *Сергія Бердяєвих*. Закін. С.-Петербург. ін-т інж. шляхів сполучення (1895). Працював на Кавказ. та Пд.-Зх. залізницях (від 1897). Одночасно в лаб. Ун-ту св. Володимира у Києві досліджував властивості споруд, скріплених цементом. 1900–11 (із перервами) – у Київ. політех. ін-ті: в. о. екстраординар. проф.

каф. буд. мист-ва. Автор наук. розвідки «К вопросу о сопротивлении железобетонных брусьев» (К., 1906). Дійс. чл. Київ. т-ва повітроплавання, був чл. його

Енциклопедія Сучасної України

Том 16

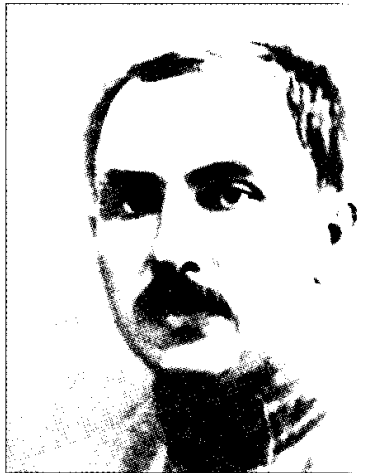

Куз – Лев

Київ-2016

КУРДЮМОВ

Микола Васильович (1883-07(19). 09. 1917, Мінськ?) – ентомолог. Походив із дворян Курської губ. (Росія). Учасник 1-ї світової війни. Бойові нагороди. Закінч. Київ. політех. ін-т (1909). Того ж року здійснив подорож до США для ознайомлення з діяльністю ентомол. закладів, був співробітником Вашингтон. ентомол. бюро, чл. Амер. асоц. приклад. ентомології. 1910–14 працював зав. ентомол. відділ. Полтав. с.-г. дослід. станції; 1914 – в. о. зав. ентомол. бюро Полтав. губернии земства. Чл. Т-ва дослідників природи при Харків. ун-ті (1907), Київ. т-ва любителів природи (1908), Полтав. с.-г. т-ва (1910)

Основоположник с.-г. ентомології. Вивчав двокрилих комах, систематику і біологію паразитів перетинчастокрилих (описав декілька нових видів та родів), можливості використання їх для боротьби з шкідниками с.-г. культур. Зібрав значну колекцію комах, а також ентомол. б-ку (понад 3 тис. книг, переважно інозем. вид.). Сконструював низку приладів для спостережень за комахами. Ім'ям К. названо вид комах *Sipha Kurdjumovi* Mord. 2011 у Полтав. аграр. академії проведено 1-і Курдюмів. читання

Пр.: Главнейшие насекомые, вредящие зерновым злакам в Средней и Южной России; Главнейшие насекомые, вредящие полеводству (обидві – Полтава, 1913).

Літ.: Знаменский А. В. Николай Васильевич Курдюмов и его роль в развитии прикладной энтомологии в России // Изв. Отделения приклад. энтомологии. Петроград, 1921. Т. 1; *Колесников Л. О.* Перші Курдюмівські читання // Вісн. Полтав. аграр. академії. 2011. № 4

КУЧМАЙ

Гнат Миколайович (26. 05. 1896, м. Охтирка, нині Сум. обл. – 1938) – вчений-селекціонер. Навч. у Харкові на приват. курсах (1912), у с.-г. ін-ті (від 1923). Працював у Харків. (1912), 1-й Київ. (1918–19) друкарнях. Від 1920 – голова Охтир. спілки друкарів. Від 1930 – н. с. Укр. дослід. станції лікар. рослин (с. Березоточа, нині Лубен. р-ну Полтав. обл.). Вперше у селекції м'яти застосував внутр.-видову і міжвидову гібридизацію. Співавтор її сорту № 541. 15 грудня 1937 заарешт., 29 січня 1938 засудж. до розстрілу. 1961 реабіліт.

Пр.: Завчасно підготувати до посіву насінньовий матеріал // За обмін досвідом. 1932. № 3; За стандартизацію посадкового матеріалу холодної м'яти // Там само.

Літ.: Галкін О. Ф. Обірвана пісня життя // Прапор перемоги. 1988, 31 груд.

В. М. Самородов

КУШНІРЕНКО

Віра Платонівна (08(20). 01. 1892, с. Гути, нині смт Богодухів. р-ну Харків. обл. – 27. 07. 1976, м. Курган, РФ) – геоботанік. Мати *М. Кушніренко*. Проф. (1931). Держ. нагороди СРСР.

Закін. Стебутов. вищі жін. с.-г. курси в Петрограді (нині С.-Петербург, 1915). Відтоді брала участь в експедиціях у Новгород. губ. (Росія) та на Тянь-Шань, співорганізаторка ботан. стаціонару для вивчення лучної і степної рослинності в його передгір'ях. Від 1917 мешкала в с. Куземині (Зіньків. пов. Полтав. губ., нині Охтир. р-ну Сум. обл.), де створила й очолювала початк. школу. Від 1924 – викл. Полтав. с.-г. ін-ту, заснувала при ньому каф. ботаніки і дослідну ділянку; водночас здійснювала геоботан. вивчення тер. Полтав., Черніг. Харків. обл. 21 вересня 1937 заарешт., перебувала в ув'яз-

ненні. 1939 вирок скасовано, справу закрито. Від 1941 – у Курган. с.-г. ін-ті: 1943–54 – зав. каф. ботаніки. Готувала доктор. дис., матеріали якої знищено під час 2-ї світ. війни.

Пр.: О попытке выращивания риса в Полтаве // Дневник Всесоюз. съезда ботаников. Ленинград, 1928; Куземинский лучный массив Груньского района. Луки водозбору р. Ворскли // Зап. Полтав. с.-г. ін-ту. 1930. Т. 4 (співавт.); Спорынья в Курганской области (спорынья хлебов и дикорастущих злаков). Курган, 1945; Собирайте семена лучших дикорастущих кормовых трав. Курган, 1950; Методическое пособие по сбору семян дикорастущих трав. Курган, 1970 (співавт.).

Літ.: Липшиц.

В. М. Самородов

КУШНІРЕНКО

Маргарита Данилівна (05. 08. 1922, м. Зіньків, нині Полтав. обл. – бл. 2003, Москва) – фізіолог рослин. Дочка *В. Кушніренко*. Д-р біол. н. (1966), проф. (1971). Засл. діяч н. Молд. РСР (1989). Закін. Курган. с.-г. ін-т (РФ, 1945). Викладала у с.-г. технікумі в Курган. обл. (1945–47). Брала участь у комплекс. експедиції з вивчення засолених ґрунтів Голодного степу в Узбекистані (1948–49). Працювала ст. н. с. Біол. музею (Москва, 1950–53); зав. лаб. фізіології рослин Центр. генет. лаб. (м. Мічурінськ Тамбов. обл., РФ, 1953–60); ст. н. с., зав. лаб., гол. н. с., консультантом Ін-ту фізіології і біохімії рослин АН Молдови (Кишинів, 1960–92). Наук. дослідж. з фізіології плод. рослин (водообмін, стійкість, адаптація до посухи).

Пр.: Водный режим и засухоустойчивость плодовых растений. 1967; Физиология водообмена и засухоустойчивости плодовых растений. 1975; Зеленые пластиды при водном дефиците и адаптации к засухе. 1981 (співавт.); Экспресс-методы диагностики жаро-, засухоустойчивости и сроков полива растений. 1986 (співавт.); Диагностика сроков влагозарядочных поливов по показателям электрического сопротивления тканей побегов. 1987 (співавт.); Физиология водообмена и засухоустойчивости растений. 1991 (співавт.); усі – Кишинів.

Літ.: Литвак Б. М. Глубокий след. Кишинев, 1984.

**В. М. Самородов,
Й. В. Ксенофонов**

ЛЕБЕДИНСЬКИЙ

Борис Миколайович (1885, м. Орел, Росія – 07. 12. 1937, Москва) – вчений-генетик, селекціонер. 1908–09 – практикант Полтав. с.-г. дослід. станції; 1909–28 працював на Іванів. дослідно-селекц. станції (нині розташ. у с. Сонячне Охтир. р-ну Сум. обл.); 1911–22 – дир.; від 1928 – зав. відділу селекції ВНДІ цукр. пром-сті (Київ). Осн. напрям наук. дослідж. – селекція цукр. буряка і зерн. культур. Обґрунтував підходи до вибору вихід. матеріалу, методику селекції та принципи добору рослин, розробив техніку селекц. процесу. Вивів сорти буряків Іванівський 2, Іванівський 1305 (вирізнявся рекорд. продуктивністю, тривалий час був стандартом держ. сортовипробування), озимої пшениці Дюрабль, Альфа стійка, Бета стійка, Блакитна дама. Брав участь у здійсненні геогр. посівів культури цукр. буряку (запропоновані *М. Вавиловим*). 28 липня 1937 заарешт., засудж. до розстрілу. 1957 реабіліт.

Пр.: Современное положение Ивановской опытной селекционной станции П. И. Харитоненко и организационный план на будущее. С., 1914; Наследственность сортов сахарной свекловицы в географическом посеве // Дневник Всесоюз. съезда ботаников. Ленинград, 1928; Нарада селекціонерів на Миронівській дослідно-селекційній станції // Укр. агроном. 1929. № 9; Принципи побудування селекційної роботи // Спеціаліст с. госп-ва України. 1930. № 3–4; Селекция сахарной свеклы: Тезисы. Москва, 1936.

Літ.: Санегин А. А. Еще о статьях Б. Лебединского // Южная с.-х. газ. 1913. № 46; Ильевич С. В. Очерки истории свекло-сахарного производства в Украине: люди, события, факты. Нежин, 2007.

Енциклопедія Сучасної України

Том 17

Лег – Лощ

Київ-2016

американська піаністка, педагог. Навч. у Париз. консерваторії (1946–53), ун-тах Нью-Йорка та Філадельфії. Удосконалювала майстерність у піаніста *М. Горшовського*, бразил. композитора *Е. Вілі Лобоса* (1953), майстер-класах *П. Монто* (шт. Мейн, США). Дебютувала 1961 у «Карнегі-Голл» (Нью-Йорк), згодом з успіхом виступала в містах США, Канади, а також у Лондоні, Амстердамі, Мадриді, зокрема із симф. оркестром. У репертуарі – твори *В. Барвінського*, *Л. Ревуцького*, *Б. Лятошинського*, *С. Прокоф'єва*, *Й.-С. Баха*, *Л. ван Бетговена*, *Ф. Ліста*. 1972–2007 викладала в Ін-ті мист-в м-ка Вайоміссінг (шт. Пенсильванія).

Літ.: Перфецький Б. Речиталь піаністки Мальвіни Лешок // Америка. 1963, 5 квіт.; *Бура Л.* Із світу предків // Наше життя. 1965, 3 берез.

І. М. Лисенко

ЛЕЩЕВ

Семён Абрамович (справж. – Штейншнайдер Соломон Абрамович; 07. 10. 1931, Київ – 1991, там само) – тренер (сучасне п'ятиборство, фехтування). Засл. тренер України (1961). Суддя все-союз. та респ. категорій (1960). Закін. Київ. ін-т фіз. культури (1953), де й працював 1962–90; тренер з фехтування (до 1967), ст. викл. каф. велоспорту, фехтування, сучас. п'ятиборства (від 1974). Водночас 1967–74 – держ. тренер респ. ради спорт. т-ва «Буревісник» (Київ). 1953–62 – інструктор зі спорту, тренер із сучас. п'ятиборства та фехтування на шпагах і рапірах СКА Київ. військ. округу. Тренував збірні команди України та ЦР спорт. т-ва «Буревісник». Чл. виконкому Федерації фехтування СРСР, заст. голови Федерації фехтування України (1989). Підготував *І. Дерюгіна*, *С. Парамонова*.

А. О. Степаненко

ЛЕЩЕНКО

Анастасія Кирилівна (26. 04(09. 05). 1906, с. Грунь Зіньків. пов. Полтав. губ., нині Охтир. р-ну Сум. обл. – 17. 01. 1995, Київ) – вчений-селекціонер. Канд. с.-г. н. Держ. нагороди СРСР. Закін. Полтав. с.-г. ін-т (1927), курси з генетики і селекції у Харкові (1929). Від 1921 працювала у Зіньків. райземвідділі; від 1927 – у Полтав. с.-г. ін-ті; від 1929 – н. с., зав. відділу селекції та насінництва Кубан. дослід. станції ВНДІ сої та

рицини (м. Армавір, нині Краснодар. краю, РФ); від 1932 – на Харків. селекц. станції; згодом – у Пн. НДІ зерн. госп-ва і зернобобових культур (м. Орел, РФ);

від 1949 – на Кіровогр. с.-г. дослід. станції, водночас – співроб. Гол. упр. с.-г. наук Мін-ва с. госп-ва УРСР. Першою в світі отримала експерим. мутації сої (1931), створила її унікал. генофонд; обґрунтувала підходи до вибору вихід. матеріалу, методу селекції та принципи добору. Авторка і співавторка 27-ми сортів сої (Ланка, Білосніжка, Веселка, Кіровоградська 4, Київська 48, Терезинська 24, Херсонська 2) та сорту чини (Кубанська 492).

Пр.: Соя. Москва, 1948; *Культура сої на Україні.* К., 1962; *Соя.* К., 1977 (співавт.); *Культура сої.* К., 1978; *Селекція, семеноведення і семеноводство сої.* К., 1985 (співавт.); *Соя (генетика, селекція, семеноводство).* К., 1987.

Літ.: Федоровський М. Т., Іванченко М. І. До шістдесятиріччя Анастасії Кирилівни Лещенко // ВСГН. 1966. № 12; *Медведева Л. Р.* Праця вченого (до 100-річчя з дня народж. селекціонера Анастасії Кирилівни Лещенко) // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. 2006. № 4; *Самородов В. М.* Авторка нових сортів сої // Зоря Полтавщини. 2006, 5 трав.

В. М. Самородов

ЛЕЩЕНКО

Анатолій Іванович (27. 12. 1946, м. Лебедин Сум. обл.) – музично-громадський діяч. Засл. працівник культури України (1993). Закін. Сум. пед. ін-т (1991). Від

